

توضیحات:

- دبیری مطالعات اجتماعی
- ویژه آزمون آموزش و پرورش
- خلاصه شده در ۱۳ صفحه
- حیطة تخصصی

جزوه خلاصه کتاب راهنمای

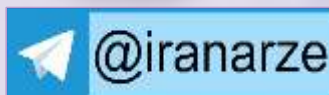
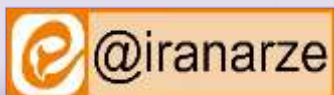
معلم تاریخ (۲) پایه یازدهم

دوره متوسطه (کد ۱۱۱۳۸۵)

برای دانلود رایگان جدیدترین سوالات استخدامی دبیری مطالعات اجتماعی، اینجا بزنید

برای دانلود رایگان مرجع این جزوه، کتاب راهنمای معلم تاریخ ۲ پایه یازدهم متوسطه اینجا بزنید

«انتشار یا استفاده غیر تجاری از این فایل، بدون حذف لوگوی ایران عرضه مجاز می باشد»

جزوه خلاصه راهنمای معلم تاریخ ۲ پایه یازدهم متوسطه

بخش اول: کلیات برنامه درسی تاریخ

مقدمه:

در برنامه درسی ملی جمهوری اسلامی ایران، یازده حوزه تربیت و یادگیری به عنوان نقشه راه تعلیم و تربیت تعریف شده است. حوزه تربیت و یادگیری علوم انسانی و مطالعات اجتماعی یکی از این حوزه هاست که درس تاریخ را نیز شامل می شود. حوزه تربیت و یادگیری علوم انسانی و مطالعات اجتماعی به مطالعه کنش ها، روابط و تعاملات انسانی می پردازد و در پی تقویت و پرورش کنش های مطلوب و متناسب با نظام معیار اسلامی و برقراری رابطه مثبت و سازنده یا محیط های اجتماعی و طبیعی، حول محور رابطه با خداست. رسالت اصلی این حوزه، تحقق تربیت مدنی و آماده کردن یادگیرندگان برای درک موقعیت، ارتقای هویت فردی و جمعی و مشارکت آگاهانه و مسئولانه در زندگی اجتماعی از طریق ایجاد فرصت ها و تجربه های یادگیری مهم، معنادار، یکپارچه و مسئله محور است.

برنامه درسی حوزه تربیت و یادگیری علوم انسانی و مطالعات اجتماعی با تمرکز بر فرایند کاوشگری، درصدد ایجاد موقعیت هایی برای دانش آموزان است تا آنان را قادر سازد روش های متعددی را برای شناخت محیط های اجتماعی و طبیعی و تجزیه و تحلیل پیوستگی ها و تعامل متقابل این محیط ها کشف کنند و به کار گیرند. این حوزه، از طریق تقویت روحیه کنجکاوی، ارتقای پرسشگری، توسعه مهارت های کاوشگری و مالاً، بسط تفکر انتقادی، به دانش آموزان کمک می کند تا جوامعی را که در آن زندگی می کنند، اعم از محلی، ملی و جهانی و نیز حقوق و مسئولیت هایشان بهتر بشناسند و به طور موثر و سازنده ای در عرصه زندگی اجتماعی مشارکت و همکاری کنند. این برنامه همچنین به دنبال ایجاد موقعیت هایی است که طی آن، دانش آموزان بتوانند به شیوه ها و الگوهای شکل دهنده کنش مردم و جوامع، به اقتضای دیدگاه ها، ارزش ها و نگرش های متفاوت در زمان و مکان های مختلف پی ببرند و هویت خویش را در پیوند با تاریخ، میراث فرهنگی، محیط طبیعی و زمینه های خاص خود شناسایی کنند.

علاوه بر اینها، حوزه مذکور موقعیت هایی را ایجاد می کند که طی آن فراگیرندگان بتوانند به روابط متقابل ساکنان کره زمین با یکدیگر و نیز با محیط اطراف خود توجه کنند و شیوه هایی را برای حل مسائل و چالش های محیطی و توسعه پایدار پیشنهاد دهند.

در دوره اول ابتدایی، «شایستگی» و محتوای مرتبط با حوزه تربیت و یادگیری علوم انسانی و مطالعات اجتماعی از طریق تلفیق با سایر حوزه ها ارائه می شوند. شایستگی ها و محتوای این حوزه در دوره تحصیلی دوم ابتدایی (پایه های چهارم، پنجم و ششم)، به شکل «تلفیق درون حوزه ای» و در دوره اول متوسطه (پایه های هفتم، هشتم و نهم) به صورت «تجمیع درون حوزه ای» و در قالب درس مطالعات اجتماعی عرضه می شوند؛ اما در دوره دوم متوسطه، شایستگی ها و محتوای مورد نظر به صورت نیمه تخصصی و در قالب درس های مستقل ارائه می شوند و درس تاریخ یکی از این درس هاست.

مبانی و منطق:

واژه تاریخ در لغت به معنای تعیین زمان است. درباره ریشه و وجه اشتقاق این واژه اختلاف نظر وجود دارد. برخی آن را واژه اصیل عربی دانسته اند و گروهی دیگر گفته اند این لغت تبار عربی ندارد، بلکه واژه ای معرب و مأخوذ از واژه «ماه روز» فارسی است. شمار دیگری نیز تبار این واژه را به زبانهای دیگری منتسب کرده اند. واژه تاریخ در قرآن کریم به کار نرفته است، اما چندین واژه مانند: خبر، حدیث، قصص، عبرت، نبأ، قرون و اساطیر در قرآن آمده که حاوی معنا و مفهوم تاریخ اند.

تاریخ در اصطلاح بر دو معنا و مفهوم متمایز دلالت دارد:

رویدادهای گذشته:

یعنی مجموعه وقایع سیاسی، اجتماعی، اقتصادی، فرهنگی و طبیعی که در زندگی انسان های هزاره ها و قرون گذشته و یا به گونه ای در پیوند با زندگی آنان به وقوع پیوسته است. در واقع این رویدادها شامل دستاوردهای مادی و معنوی بشر و به عبارت دیگر، مجموعه اندیشه ها، گفته ها و کردارهای انسان در گذشته می شود.

مطالعه و بررسی وقایع گذشته:

یعنی معرفتی حاصل شده از بررسی رویدادهای گذشته، آنچنان که در اسناد و نوشته های وقایع نگاران و آثار باستانی منعکس شده اند. تاریخ در این معنا عبارت است از درک رویدادهای تاریخی، آنچنان که در ذهن مورخ شکل می گیرد و پرورده می شود و به رشته تحریر در می آید.

بنابراین، واژه «تاریخ» هم به «علم تاریخ» و هم به موضوع آن اطلاق می شود.

مبانی برنامه درسی تاریخ:

برنامه درسی تاریخ دارای مبادی هستی شناسی و معرفت شناسی زیر است:

الف) مبانی هستی شناختی:

تاریخ جربانی زنده و پویاست که وضعیت کنونی را ساخته و به سوی آینده در حرکت است.

انسان در تاریخ موجودی صاحب اراده و اختیار است و اساسا تاریخ چیزی جز سرگذشت رشد و تعالی مادی و معنوی انسان ها نیست.

تاریخ عبارت از سلسله رویدادهایی است که میان آنها روابط علی و معلولی وجود دارد.

ب) مبانی معرفت شناختی:

از منظر معرفت شناسی، برنامه درسی تاریخ، محصول نگاهی جامع، متوازن و متعادل به رویدادهای گذشته است و علم تاریخ را صرفا به حوزه سیاسی - نظامی و شرح زندگانی و اقدامات فرمانروایان و صاحبان قدرت محدود و محصور نمی کند، بلکه گذشته تاریخی را در تمام وجوه سیاسی، اجتماعی، اقتصادی و فرهنگی اش، از دو بعد فردی و اجتماعی بررسی می کند.

بر این اساس، تاریخ علمی است که:

متکی بر منابع، مدارک، شواهد و داده های معتبر و متقن است و از صافی گزینش، بالایش و نگاه انتقادی مورخ عبور کرده است.

به تمامی شئون زندگی فردی و جمعی انسان گذشته (فرهنگ، اجتماع، سیاست و اقتصاد) به شکلی متعادل و متوازن توجه دارد.

مبتنی بر روش شناسی علمی و الگوی تحلیلی - تفسیری است.

از نظم منطقی، مضمونی و محتوایی برخوردار است و مجموعه ای منسجم، معنادار و مسئله محور را شکل می دهد

به دور از پیش داوری، غرض ورزی، تعصب و تصلب است.

رویکرد:

رویکرد، روح حاکم بر برنامه درسی و جهت گیری کلی آن را نشان می دهد و بالطبع در تمام اجزا و عناصر برنامه (هدفها، محتوا، روش های یاددهی - یادگیری، شیوه های ارزشیابی پیشرفت تحصیلی، و ویژگی ها و صلاحیت های حرفه ای مربیان) نمود و حضوری موثر دارد. رویکرد برنامه درسی تاریخ در دوره متوسطه دوم بر پایه هویت جویی (هویت یابی) تعریف شده است.

اساسی ترین مسئله و دغدغه بشر در طول تاریخ، جست و جوی هویت و کیستی خود بوده است. تاریخ بستر اساسی برای بروز، ظهور، استمرار و تحول هویت است. از این رو، علم تاریخ ابزار مناسبی برای شناخت آگاهانه هویت به ویژه در بعد جمعی آن است. معرفت تاریخی، به عنوان معرفتی که پیوند عمیقی با شناخت گذشته فردی و اجتماعی جامعه دارد، بخش مهمی از هویت و اصالت هر جامعه را صورت بندی می کند. علم تاریخ، هویت انسان ها را در معرض شناخت و سنجش قرار می دهد و هرچه این طومار درهم پیچیده بیشتر گشوده می شود، به همان اندازه هویت آدمیان نیز آشکارتر می شود.

لایه های زیرین هویت ماهیتی جوهری دارند و حاوی مولفه هایی بنیادین هستند که در تاریخ استمرار و تداوم می یابند، اما لایه های سطحی، خاصیتی پویا دارند، ناظر بر بودن و شدن هستند، متأثر از شرایط و نیازهای زمانه متحول می شوند، و در معرض بازتعریف و بازتولید قرار می گیرند. از این رو، هویت دو مفهوم بنیادین «تداوم تاریخی و تحول تاریخی» را بازتاب می دهد که اولی مولفه های جوهری را نمایندگی می کند و دومی ناظر بر مولفه های سیال و تحول یابنده است.

جهان بینی و مبانی فکری انسان ها لایه های زیرین هویت آنان را می سازد، زیرا جهان بینی و هستی شناسی یک جامعه است که ابعاد متعدد زندگی اجتماعی از قبیل فرهنگ، سیاست و اقتصاد آن اجتماع را تعیین می بخشد، به آن جهت می دهد و یا دست کم بر آن تأثیر می گذارد، بنابراین، از طریق توجه و اعتنا به این پایدارترین مولفه هویتی می توان گذشته ایرانیان را فهم و موقعیت آنان را در مقاطع متفاوت تاریخی رصد کرد. به عبارت دیگر، رویکرد هویت جویی به شناخت صحیح و عمیق گذشته رهنمون می شود. رویکرد هویت جویی پیوند و تیکی با رویکرد فرهنگی - تربیتی دارد، زیرا فرهنگ با عناصر فرهنگی، در مقایسه با سایر وجوه زندگی اجتماعی، پیوستگی بیشتر و کامل تری با حوزه بینش و نگرش دارند. از این رو، در تاریخ ایران، عناصر فرهنگی نسبت به دیگر عناصر، دوام و پیوستگی محسوسی داشته اند.

ویژگی های این رویکرد را در چند نکته می توان خلاصه کرد:

- می خواهد به یک مسئله اساسی و نیاز مهم، یعنی موضوع هویت پاسخ دهد.
- مبنایی برای درک صحیح و عمیق تاریخ فراهم می آورد.
- در روند برنامه ریزی و توسعه فرهنگی، اجتماعی، سیاسی و اقتصادی تأثیر شایان توجهی دارد.
- با رویکرد برنامه درسی ملی هماهنگی و انطباق کاملی دارد.

مفاهیم اساسی و خرد کتاب تاریخ:

مفاهیم اساسی: زمان، تداوم و تغییر، شواهد و مدارک

خرده مفاهیم: گاه شناسی (کرونولوژی) رویدادهای مهم و سرنوشت ساز تاریخ اسلام، ایران و جهان، علل، آثار و پیامدهای رویدادها و تحولات مهم تاریخ اسلام، ایران و جهان، میراث و دستاوردهای فرهنگی و تمدنی ایران، اسلام و جهان، منابع و مآخذ دست اول و دوم تاریخ ایران و اسلام. راهبردهای یادگیری یکی از عناصر اصلی برنامه درسی محسوب میشوند.

راهبردهای آموزشی به چند گونه قابل تقسیم اند:

راهبردهای آموزشی مستقیم (انتقالی)

راهبردهای آموزشی غیرمستقیم (اکتشافی)

راهبردهای آموزشی تعاملی

راهبردهای آموزشی فرایندی

راهبردهای مطالعه مستقل

چند نمونه از روشهای متناسب درس تاریخ:

۱- روش تدریس مبتنی بر پیش سازمان دهنده: در این روش یادگیرنده ترغیب میشود به اینکه میان دانش جدید خود با دانش قبلی اش ارتباط برقرار کند. پیش سازمان دهنده خلاصه ای از اطلاعات کلامی یا تصویری است که از محتوای مورد نظر دیدی کلی ارائه میکند و مبین مفاهیم عمده ای است که در واقع چتری برای یادگیری مفاهیم جدید محسوب میشوند.

انواع پیش سازمان دهنده:

توضیحی: وقتی مفهوم اساسی بسیار انتزاعی است و نمیتوان به راحتی آن را با دانسته های قبلی دانش آموزان پیوند زد، از این نوع سازمان دهنده استفاده میشود. مقایسه ای: از این روش وقتی استفاده میشود که مفهوم برای دانش آموز نسبتاً آشنا باشد در این صورت دانش آموز بین مفاهیم جدید و مفاهیمی که قبلاً آموخته است، ارتباط برقرار میکند.

۲- روش تدریس مبتنی بر کاوشگری: در این روش، تدریس با ارائه یک مفهوم نسبتاً پیچیده آغاز میشود و دانش آموزان، ضمن استفاده از راهبردهای تفکر و همفکری با یکدیگر، موفق به درک آن مفهوم میشوند. روش تدریس کاوشگری فرایندی عاملی است.

۳- روش تدریس مبتنی بر بحث گروهی: این روش تدریس نیز از دسته روشهای تدریس "دانش آموزمحور" است و در پی تحقق هدفهای زیر است:

آماده سازی دانش آموزان برای مشارکت در فرایند یادگیری

ایجاد انگیزه در دانش آموزان

ترغیب دانش آموزان به تحلیل انتقادی مفاهیم، مهارتها و نگرشها

ترغیب دانش آموزان به منظور ارائه راه حل های خلاقانه برای مسائل

پرورش مهارتهای همکاری و همفکری

مراحل تدریس بحث گروهی:

الف) انتخاب موضوع بحث

ب) یافتن زمینه مشترک و تقویت آن برای بحث

پ) بیان هدف بحث

ت) تنظیم آرایش کلاس

ث) هدایت و کنترل جریان بحث

۴- روش تدریس پرسش و پاسخ:

این روش به روش سقراطی معروف است. در این روش، سقراط نخست اندیشه ای را رویاروی دیگران قرار نمیداد، بلکه میکوشید عقیده و دانش کسانی را که با آنان در حال گفتگوست، بسنجد و با نشان دادن نادرستی آنها به خودشان، آنان را به اندیشیدن و جستجو برانگیزد.

۵- روش تدریس مبتنی بر همیاری (یادگیری مشارکتی):

یادگیری از طریق همیاری راهبردی است که دانش آموزان را در قالب گروههای منسجم و پایدار برای کار و تعامل با یکدیگر برمی انگیزد. کار گروهی بخش اصلی تحقق هدفهای یادگیری در کلاس های درس است. یادگیری از این طریق مسئولیت پذیری شخصی را در میان تعاملات گروهی پرورش میدهد. دانش آموزان به صورت گروهی یاد میگیرند، ولی پیشرفتشان به صورت انفرادی سنجیده میشود. تعداد اعضای گروه در کلاس درس میتواند بین چهار تا هشت نفر تغییر کند.

روش های یادگیری از طریق همیاری:

در این روش، هر گروه یادگیری را، چهار تا شش نفر با توانایی های متفاوت از نظر کارایی تشکیل می دهد. به عبارت دیگر، در هر گروه یادگیری یک دانش آموز موفق، دو، سه یا چهار دانش آموز متوسط و یک دانش آموز ضعیف قرار داده می شود. پس از گروه بندی، دانش آموزان ترغیب می شوند که به یکدیگر در یادگیری کمک کنند. در پایان کار معلم از دانش آموزان سنجش انفرادی به عمل می آورد.

گروه بازی - مسابقه:

این روش شباهت زیادی به روش قبلی دارد، با این تفاوت که آزمون به جای پایان مطالعه، در حین فعالیت به عمل می‌آید. برای دانش آموزان فعالیت‌ها یا بازی‌هایی طراحی می‌شود و دانش آموزان در فرایند انجام آن از یکدیگر سوال می‌کنند. اگر دانش آموزی از یک گروه نتواند به سوالی پاسخ دهد، دانش آموز دیگری کوشش می‌کند پاسخ آن را بگوید.

باهم آموزی:

در این روش از دانش آموزان خواسته می‌شود با همکاری اعضای گروه به تولید محصولی مشترک دست بزنند. برای مثال، روزنامه دیواری تهیه کنند. در این روش، کار گروه ارزشیابی می‌شود.

یادگیری انفرادی مبتنی بر کمک گروه:

نخست گروه‌هایی از دانش آموزان با توانایی‌های متفاوت تشکیل می‌شوند. معمولاً تعداد اعضای هر گروه چهار نفر است. گروهی که پس از پایان کار یا مطالعه، عملکرد مطلوبی داشته باشد امتیاز می‌گیرد. در این روش بر خلاف سایر روش‌ها، یادگیری از طریق همیاری با یادگیری انفرادی تلفیق می‌شود. کنترل کار یادگیری اعضا با استفاده از برگه پاسخ نامه آنها انجام می‌شود و در صورت وجود مشکل برای حل آن اقدام می‌کنند. آزمونی که به منظور سنجش یادگیری هر مبحث به عمل می‌آید، به صورت انفرادی است. در این روش هر عضو گروه مسئولیت کنترل فعالیتها و هدایت فرایند پیشرفت یادگیری را بر عهده دارد و بیشتر وقت کلاس به ارائه محتوا از سوی گروه‌های کوچک دانش آموزان اختصاص داده می‌شود.

روش جورچین:

در این روش دانش آموزان به گروه‌های شش نفری تقسیم می‌شوند. سپس به هر عضو از اعضای گروه مقدار معینی از محتوا یا متن درس داده می‌شود. اعضای گروه متن دریافتی را به صورت انفرادی مطالعه می‌کنند. سپس افرادی که محتوای یکسانی در اختیار داشته‌اند، با هم جمع می‌شوند و یک گروه تخصصی تشکیل می‌دهند. در گروه تخصصی افراد راهکارهای گوناگون تدریس متن را بررسی می‌کنند و پس از یافتن راهکاری اثربخش به گروه اصلی بر می‌گردند. در گروه اصلی، هر عضو یافته‌هایش را به دیگران ارائه می‌دهد. اعضا به اظهارات هم‌گروهی‌های خود به دقت گوش می‌دهند و برای دریافت اطلاعات تلاش می‌کنند. در پایان کار، اعضا با توافق یکدیگر از موضوع‌ها و مباحث مطرح شده نتیجه‌گیری می‌کنند.

پژوهش گروهی:

در این روش دانش آموزان در گروه‌های کوچک با استفاده از روش‌های پژوهش مشارکتی و بحث‌های گروهی به فعالیت می‌پردازند. در روش پژوهش گروهی، دانش آموزان به گروه‌های دو تا شش نفره تقسیم می‌شوند و هر گروه موظف است موضوعی را برای پژوهش انتخاب کند. پس از انتخاب موضوع پژوهش، هر یک از اعضای گروه بخشی از پژوهش را بر عهده می‌گیرد و در پایان کار پژوهش، گروه‌ها یافته‌هایشان را به دانش آموزان کلاس عرضه می‌کنند.

بخش دوم: راهنمای تدریس دروس تاریخ ۲

فصل اول: تاریخ شناسی

درس ۱: منابع پژوهش در تاریخ اسلام

منطق و فلسفه طراحی درس:

تقویت روحیه کاوشگری و ارتقای مهارت‌های سواد تاریخی از جمله هدف‌های شایستگی محور برنامه درسی تاریخ در دوره دوم متوسطه به شمار می‌رود. به منظور تحقق این هدف، دروس و فصلی با عنوان تاریخ شناسی در ابتدای کتاب طراحی و تدوین شده است. یکی از مولفه‌های مهم سواد تاریخی، شناسایی، بررسی و نقد منابع و مآخذ است. محتوای این درس به گونه‌ای طراحی و ساماندهی شده است که دانش آموزان ضمن آشنایی با گونه‌های مختلف منابع تاریخ اسلام و ایران دوران اسلامی، نمونه‌هایی از شواهد و مدارک مندرج در آنها را بررسی و ارزیابی کنند. این اقدام به دانش آموزان کمک می‌کند که مهارت‌های کاوشگری خود را توسعه دهند و امکان پژوهش و یادگیری مادام‌العمر را کسب کنند.

هدفها و انتظارات:

هدف کلی:

دانش آموزان با جست و جو و بررسی شواهد و مدارک، با انواع منابع مختلف پژوهش در تاریخ اسلام و ایران دوران اسلامی آشنا می شوند و اهمیت و ویژگی های هر نوع را شناسایی می کنند.

هدف های جزئی:

آشنایی بی واسطه با منابع تاریخی - آشنایی با چگونگی استفاده از منابع در مطالعات و پژوهش های تاریخی - ارتقای علمی قدرت تجزیه و تحلیل داده های تاریخی توسط فراگیران - ارتقای توان ارزشیابی و مقایسه داده ها و منابع تاریخی توسط فراگیران.

انتظارات عملکردی

انتظار می رود دانش آموزان بتوانند:

- منابع غیر نوشتاری را معرفی و با یکدیگر مقایسه کنند.
- مراجع و منابع نوشتاری را معرفی نمایند.
- انواع کتاب های تاریخی را معرفی و تفاوت های اصلی آنها را بیان کنند.
- نقش و اهمیت سفرنامه ها را در مطالعات تاریخی توضیح دهند.
- اهمیت نوشته های جغرافیایی را در مطالعات تاریخی شرح دهند.
- نقش و اهمیت سیاست نامه ها و اندرزنامه ها را در مطالعات تاریخی نقد و بررسی کنند.

منطق و هدف:

یکی از هدف های مهم برنامه درسی تاریخ، ارتقای مهارت های سواد تاریخی و یادگیری مستمر و فراکلاسی است. شناسایی منابع تاریخی به خصوص منابع مکتوب و روش استفاده از آنها برای گردآوری شواهد و مدارک، از جمله عناصر کلیدی سواد تاریخ محسوب می شود. از قرون نخستین و میانه اسلامی تاریخ ایران، گونه های متنوع و زیادی از منابع تاریخی نوشتاری باقی مانده است.

راهنمایی جهت اجرا:

در صورت امکان یک یا چند مورد از منابعی را که در این فعالیت ها به آنها استناد شده با خود به سر کلاس ببرید و یا دانش آموزان را تشویق کنید که این کار را انجام دهند. فراموش نفرمایید که مشاهده کتابهای تاریخی، ورق زدن و یا خواندن سطرهایی از آنها توسط دانش آموزان، اقدام آموزشی سودمندی است. آنان را کمک کنید تا نخست متن های مورد نظر را به دقت و درستی بخوانند و درک درستی حاصل کنند، سپس از طریق همفکری و همیاری به پرسش های ذیل هر متن پاسخ دهند. یادآوری می شود، دانش و مهارت هایی که دانش آموزان با انجام این قسم از فعالیت ها در درس اول کسب می کنند، ارتباط و پیوند مستقیم و موثری با محتوا و مهارت های سایر درس های کتاب دارد.

درس ۲: روش پژوهش در تاریخ: بررسی و سنجش اعتبار شواهد و مدارک

منطق و فلسفه طراحی درس:

بررسی و سنجش اعتبار شواهد و مدارک، گامی مهم و ضروری در فرآیند پژوهش های تاریخی به حساب می آید؛ زیرا مورخان به اتکای شواهد و مدارکی که از منابع و مآخذ به دست می آید، اقدام به تحلیل، تفسیر و نگارش رویدادها و تحولات تاریخی می کنند؛ البته آنان پیش از کار بست شواهد و مدارک باید اصالت و اعتبار آنها را به دقت ارزیابی کنند. بنابراین، شناخت معیارها و روشهای علمی ایی که مورخان برای سنجش اصالت و اعتبار اخبار و داده های مأخوذ از منابع به کار می برند، اهمیت و ارزش فوق العاده ای در مطالعه تاریخ دارد و مولفه ای مهم در کسب مهارت های سواد تاریخی محسوب می شود.

هدفها و انتظارات

هدف کلی:

آشنایی دانش آموزان با شیوه های سنجش اعتبار شواهد و مدارک تاریخی

هدف های جزئی

آشنایی دانش آموزان با معیارهای سنجش یک خبر تاریخی

آشنایی دانش آموزان با روش های مختلف سنجش اعتبار و نقد و بررسی گزارش ها و منابع تاریخی

آشنایی اجمالی دانش آموزان با روش های تاریخ نگاری - آشنایی اجمالی با ارائه و تنظیم داده ها توسط مورخان اسلامی و ایرانی.

شیوه اجرا:

به منظور فراهم کردن زمینه مساعد برای گفت و گوی علمی کلاس، به اختصار خصوصیات دو روش مشهور تنظیم و طبقه بندی اطلاعات تاریخی توسط مورخان را بیان کنید. استحضار دارید که تاریخ نگاران به شیوه های مختلفی اطلاعات و یافته های خود را تنظیم و طبقه بندی می کنند. مشهورترین این شیوه ها، یکی طبقه بندی اطلاعات به صورت زمان بندی شده یا گاه شماری و دیگری تنظیم گزارش تاریخی به شیوه موضوعی است.

در روش اول، اطلاعات بر مبنای ترتیب وقوع زمانی رخدادها (کرونولوژی) تنظیم می شوند. اهمیت مقوله زمان و درک منظم رویدادهای تاریخی، بسیاری از مورخان به خصوص تاریخ نگاران پیش از عصر روشنگری را بر آن داشت تا گزارش های خود را به صورت ترتیب و توالی زمان وقوع آنها ارائه کنند. آنان باور داشتند که این شکل از ارائه اطلاعات تاریخی، به علم تاریخ هویت می بخشد و آن را از افسانه و اسطوره متمایز می سازد. این شیوه از تنظیم گزارش های تاریخی که برای فهم سیر وقایع تاریخی در دوره های مختلف و حتی بازه زمانی طولانی و حوزه جغرافیایی پهناوری مناسب است، از جذابیتی چشمگیر برای افراد علاقمند به مطالعه تاریخ به ویژه مردم عادی دارد.

در روش دوم، اطلاعات و گزارش های مورخان به صورت موضوع تنظیم و ارائه می شود. این شکل از تاریخ پژوهشی در دوران معاصر و تحت تاثیر تحولات علمی و فکری عصر روشنگری اشاعه فراوان یافت و امروزه در مراکز تحقیقاتی و دانشگاهی کاربردی وسیع دارد. در روش موضوعی به جای تمرکز بر گستره وسیع زمانی، مورخ یا پژوهشگر بر یک موضوع خاص متمرکز می شود و آن را از ابعاد و جهات مختلف بررسی و موشکافی می کند.

در واقع گزارش های تاریخی که بر مبنای موضوعی انتخاب و ساماندهی شده اند، معمولاً از عمق مطالعاتی بیشتری نسبت به وقایع نگاری کرونولوژیک برخوردارند.

فصل دوم: ظهور اسلام، حرکتی تازه در تاریخ بشر

درس سوم: اسلام در مکه

منطق و فلسفه طراحی درس:

ظهور اسلام در مکه، رویدادی مهم و سرنوشت ساز در تاریخ به شمار می رود و بر اوضاع شبه جزیره عربستان، ایران و سایر نقاط جهان تأثیری اساسی گذاشت. دانش آموزان برای شناخت تاریخ صدر اسلام و تحلیل تحولات ناشی از بعثت پیامبر اسلام، نیازمند ارزیابی وضعیت اجتماعی، سیاسی، فکری و فرهنگی شبه جزیره عربستان در هنگام ظهور اسلام و نیز بررسی اقدامات و مجاهدت هایی هستند که رسول خدا و پیروانش برای نشر دعوت اسلامی طی سیزده سال نخست بعثت انجام دادند.

هدفها و انتظارات

هدف کلی:

دانش آموزان با استفاده از شواهد و مدارک برگرفته از قرآن و سایر منابع و پژوهش های تاریخی، وضعیت سیاسی، اجتماعی، اقتصادی و فرهنگی شبه جزیره عربستان در آستانه بعثت پیامبر، آثار و نتایج تلاش های رسول خدا و پیروانش برای دعوت به اسلام و عکس العمل دشمنان آنان را در مکه بررسی و تحلیل می کنند و یک گزارش علمی ارائه می دهند.

هدف های جزئی:

- شناسایی ویژگی‌های جامعه جاهلی و توصیف و تحلیل مفهوم جاهلیت
- درک و تحلیل معنا و پیام نخستین آیات نازل شده بر پیامبر در غار حراء
- شناسایی مراحل و روند دعوت به اسلام
- ارزیابی موقعیت اجتماعی نخستین گروه‌های گرونده به اسلام و عوامل موثر بر اسلام آوردن آنان تجزیه و تحلیل علل و عوامل مخالفت و دشمنی سران قریش (مشرکان) با اسلام در مکه
- ارزیابی و تحلیل مهم ترین اقدامات خصمانه مشرکان مکه علیه اسلام و واکنش پیامبر و مسلمانان در برابر آنان

انتظارات عملکردی:

انتظار می رود دانش آموزان بتوانند با بررسی شواهد و مدارک تأثیر موقعیت جغرافیایی و شرایط اقلیمی شبه جزیره عربستان را بر وضعیت سیاسی، اجتماعی، اقتصادی و فرهنگی آن شبه جزیره در آستانه ظهور اسلام بیان کنند.

با تحلیل وضعیت سیاسی، اجتماعی، اقتصادی و فرهنگی ساکنان شبه جزیره عربستان هنگام بعثت پیامبر اسلام، مفهوم جاهلیت را فهمیده و ویژگی های آن را شناسایی کنند.

با بررسی شواهد و مدارک و بهره گیری از نقشه تاریخی، وضعیت علمی، فرهنگی و اعتقادی ساکنان عربستان را در آستانه ظهور اسلام ارزیابی کنند.

فرازهای مهم زندگانی پیامبر از ولادت تا بعثت را بر اساس نمودار خط زمان توصیف کنند.

با بهره گیری از آیات قرآن کریم و دیگر شواهد و مدارک تاریخی، زمینه، علل، آثار و پیامدهای واکنش های متفاوت افراد و گروه های مختلف را در برابر دعوت پیامبر به اسلام در مکه، تشریح و تحلیل کنند.

با بهره گیری از شواهد و مدارک تاریخی، اقدامات پیامبر و مسلمانان را در برابر مخالفت ها و دشمنی های مشرکان تشریح کنند. با استفاده از منابع و مطالبی که دبیر در اختیار آنان قرار می دهد، درباره نقش حضرت خدیجه در جریان دعوت به اسلام کاوش کنند.

درس چهارم: امت و حکومت نبوی در مدینه

منطق و فلسفه طراحی درس:

هجرت پیامبر گرامی اسلام از مکه به مدینه و دوران ده ساله پایانی رسالت آن حضرت در این شهر، رویداد و دوره ای مهم در تاریخ صدر اسلام به شمار می رود. این امر زمینه ساز بسیاری از تحولات بعدی تاریخ اسلام شد؛ زیرا با مهاجرت رسول خدا و پیروانش به مدینه، شرایط برای تاسیس امت و حکومت اسلامی تحت هدایت و مدیریت آن حضرت و گسترش دعوت اسلامی در سرتاسر شبه جزیره عربستان و فراسوی آن فراهم آمد. بنابراین، مطالعه رویدادها و تحولات این مقطع از تاریخ صدر اسلام، فرصت هایی ایجاد می کند که دانش آموزان علاوه بر شناخت سیره و مدیریت سیاسی، نظامی و اقتصادی رسول خدا، الگوها و معیارهای تنظیم کننده مناسبات اجتماعی، اقتصادی و فرهنگی در امت و حکومت اسلامی تحت هدایت ایشان را تحلیل و از آن در زندگی شخصی و اجتماعی خود استفاده کنند.

درس ۵: تثبیت و گسترش اسلام در دوران خلفای نخستین

منطق و فلسفه طراحی درس

دوران سی ساله پس از رحلت حضرت محمد (ص) به جهات مختلف مانند اختلاف مسلمانان در مسئله جانشینی رسول خدا، تثبیت اسلام در شبه جزیره عربستان و فتوحات اعراب مسلمان در سرزمینهای فراسوی آن، حائز اهمیت بسزایی در مطالعه تاریخ اسلام است. از منظر برنامه درسی و آموزشی، طرح پرسش هایی از این قبیل که «چرا جامعه اسلامی پس از پیامبر در موضوع جانشینی دچار اختلاف شد؟ آثار و نتایج چنین اختلافی چه بود؟ انگیزه و هدف مسلمانان از لشکر کشی برای فتح سرزمین های فراسوی شبه جزیره عربستان چه بود؟ و این فتوحات چه پیامدهای سیاسی، اقتصادی، اجتماعی، فکری و فرهنگی برای جهان اسلام و ساکنان مناطق فتح شده داشت؟» این ظرفیت را دارد که موقعیت های یادگیری متنوعی ایجاد کند و دانش آموزان را به تامل و همفکری و گفت و گو در خصوص چنین پرسش های مهم و جذاب وا دارد.

درس ششم: امویان بر مستند قدرت

خاندان اموی (بنی امیه) از سال ۴۱ تا ۱۳۲ ق بر سرتاسر قلمرو در حال گسترش مسلمانان خلافت کردند. در دوران حکومت امویان، دگرگونی‌های مهمی در شیوه اداره امور و تعامل زمامداران و اصحاب قدرت و ثروت با مردم ایجاد شد. همزمان سرزمین‌های جدیدی توسط سربازان و سرداران مسلمان در شرق و غرب عالم گشوده و ثروت فراوانی نصیب خلفای اموی و کارگزاران آنان شد. علاوه بر آن در عصر - خلافت بنی امیه، اختلافات درونی جامعه اسلامی به طرز چشمگیری افزایش یافت و جنبش‌ها و قیام‌های متعددی در مخالفت با حاکمیت امویان صورت گرفت که مهم‌ترین و تاثیرگذارترین آنها قیام امام حسین در کربلا بود.

درس هفتم: جهان اسلام در عصر خلافت عباسیان

خلافت عباسیان اهمیت فراوانی در تاریخ دارد؛ زیرا بیش از پنج قرن طول کشید و در دوره زمامداری آنان تحولات سیاسی، علمی و فرهنگی مهمی به وقوع پیوست و تمدن اسلامی به اوج رونق و شکوفایی رسید. از سوی دیگر با تاسیس امارتها و سلطنت‌های مستقل و نیمه مستقل مختلف در گوشه و کنار قلمرو خلافت بنی عباس، شکل جدیدی از تقسیم قدرت و ساختار سیاسی متفاوتی در جهان اسلام به وجود آمد که اندیشه سیاسی مسلمانان را متاثر ساخت. به لحاظ برنامه آموزشی، مطالعه و تحلیل علل، آثار و نتایج چنین تحولاتی به دانش‌آموزان کمک می‌کند که با فراز و فرود دوره نسبتاً طولانی از تاریخ جهان اسلام و ایران و بسط و گسترش تمدن اسلامی - ایرانی آشنا شوند.

فصل سوم: ایران، از ورود اسلام تا پایان صفویه

درس هشتم: اسلام در ایران، زمینه‌های ظهور تمدن ایرانی - اسلامی

دو سده نخست هجری قمری در تاریخ ایران حائز اهمیت فراوان است. در ابتدای این عصر، عرب‌های مسلمان با شکست ارتش ساسانی، بر ایران استیلا یافتند. پیامد این رویداد، انتشار تدریجی دین اسلام در ایران بود که تحولی مهم و سرنوشت‌ساز در زندگی اجتماعی، فکری و فرهنگی ایرانیان به وجود آورد. از این رو برخی از مورخان دو قرن اول هجری را دوران گذار از عصر باستان به دوره اسلامی نامیده‌اند. در خصوص این دوره، مسائل و پرسش‌های کلیدی جالبی قابل طرح است تا حس کنجکاوی مخاطبان و فراگیران را برانگیزد و آنان را به تامل و تفکر وادارد.

پرسشهایی از این قبیل وجود دارند: چرا ارتش به ظاهر قدرتمند و مجهز ساسانی از سپاهیان عرب مسلمان شکست خورد؟ عکس‌العمل مردم ایران در مقابل سلطه اعراب بر سرزمینشان چه بود؟ ایرانیان چرا و چگونه مسلمان شدند؟

درس نهم: ظهور و گسترش تمدن ایرانی - اسلامی

از ابتدای قرن سوم هجری دوره جدیدی در تاریخ ایران آغاز شد. به تدریج حکومت‌های نیمه مستقل و مستقل ایرانی در گوشه و کنار ایران سر برآوردند و با خلافت عباسی به همکاری و رقابت و ستیز برخاستند. در دوران زمامداری این سلسله‌ها که تا حدود نیمه‌های سده پنجم هجری به طول انجامید، ایرانیان با مشارکت گسترده و روزافزون در عرصه‌ها و حوزه‌های علمی، فکری، سیاسی، اجتماعی و اقتصادی جهان اسلام، نقشی موثر و سازنده در بسط و شکوفایی تمدن ایرانی - اسلامی ایفا کردند.

بی‌تردید درایت و حمایت خاندان‌ها و بزرگان ایرانی به خصوص قشر دهقانان، امیران و وزیران سلسله‌های سامانیان و آل بویه سهم بسزایی در شکوفایی فوق‌العاده تمدن ایرانی - اسلامی در سده‌های چهارم و پنجم هجری داشت.

برخی از پژوهشگران از این دوره به عنوان عصر رستاخیز و بازتعریف هویت انسان و جامعه ایرانی در چارچوب فرهنگ ایرانی و اسلامی یاد کرده‌اند. مطالعه و کندوکاو درباره علل، آثار و پیامدهای چنین تغییر و تحولات مهم و تأثیرگذاری، علاوه بر آنکه قدرت تفکر و تحلیل تاریخی دانش‌آموزان را ارتقا می‌بخشد، موجب آگاهی و شناخت بیشتر آنان نسبت به مولفه‌های هویتی جامعه ایرانی و کارکردهای تاریخی آن می‌شود.

درس دهم: ایران در دوران غزنوی، سلجوقی و خوارزمشاهی

در دوران زمامداری سلسله‌های غزنویان (۳۵۱-۵۸۳ق)، سلجوقیان (۴۲۹-۵۹۰ق) و خوارزمشاهیان (۴۹۱-۶۲۸ ه ق)، ایران فراز و فرودهای سیاسی، اجتماعی و فرهنگی بسیاری را تجربه کرد و شاهد تداوم و تغییرات چشمگیری بود. قبض و بسط مرزهای سیاسی، جنگ‌های داخلی و خارجی، روابط برتلاطم سلاطین سلسله‌های مذکور با خلافت عباسیان، مهاجرت قبایل و طوایف صحراگرد ترک به سرزمین‌های ایرانی، تشدید اختلاف‌های فرقه‌ای و مذهبی، گسترش نظام دیوان‌سالاری، توسعه زبان و ادب فارسی، رونق شهرنشینی

و تجارت، پیشرفت هنر و معماری، تاسیس مدارس نظامیه و رونق علوم دینی، افول برخی از رشته های علمی مانند فلسفه و هجوم دهشتناک مغولان به ایران، از مهم ترین رخدادها و تحولات دوران غزنویان، سلجوقیان و خوارزمشاهیان به شمار می روند.

هر کدام از این مباحث این ظرفیت را دارند که موقعیتی مناسب برای یادگیری و تفکر تاریخی در قالب های جستجوگری، جمع آوری اطلاعات، پردازش و تحلیل اطلاعات ایجاد کنند.

درس ۱۰: ایران در دوران غزنوی، سلجوقی و خوارزمشاهی

در دوران زمامداری سلسله های غزنویان (۳۵۱-۵۸۳ق)، سلجوقیان (۴۲۹-۵۹۰ق) و خوارزمشاهیان (491-628ق)، ایران فراز و فرودهای سیاسی، اجتماعی و فرهنگی بسیاری را تجربه کرد و شاهد تداوم و تغییرات چشمگیری بود. قبض و بسط مرزهای سیاسی، جنگهای داخلی و خارجی، روابط پرتلاطم سلاطین سلسله های مذکور با خلافت عباسیان، مهاجرت قبایل و طوایف صحراگرد ترک به سرزمین های ایرانی، تشدید اختلاف های فرقه های و مذهبی، گسترش نظام دیوان سالاری، توسعه زبان و ادب فارسی، رونق شهرنشینی و تجارت، پیشرفت هنر و معماری، تاسیس مدارس نظامیه و رونق علوم دینی، افول برخی از رشته های علمی مانند فلسفه و هجوم دهشتناک مغولان به ایران، از مهمترین رخدادها و تحولات دوران غزنویان، سلجوقیان و خوارزمشاهیان به شمار میروند. هر کدام از این مباحث این ظرفیت را دارند که موقعیتی مناسب برای یادگیری و تفکر تاریخی در قالبهای جستجوگری، جمع آوری اطلاعات، پردازش و تحلیل اطلاعات ایجاد کنند.

درس یازدهم: حکومت، جامعه و اقتصاد در عصر مغول - تیموری

بر تاریخ طولانی و بر فراز و نشیب ایران آکنده از رویدادهای تلخ و شیرین است. تاخت و تازهای دهشتناک صحراگردان مغول به فرماندهی چنگیزخان و جانشینانش (۶۱۶-۶۵۶ ه ق) و یورش ویرانگر تیمور گورکانی (۸۰۷-۷۷۱ق) به ایران از جمله اتفاق های تلخ و فاجعه آمیزی بود که نیاکان ما متحمل شدند و از سر گذراندند.

این هجوم ها که با قتل عام وسیع و تخریب و ویرانی گسترده همراه بود، آثار و نتایج گسترده ای ابعاد مختلف زندگی ایرانیان از جمله سیاست (حکومت)، جامعه و اقتصاد گذاشت و منجر به تغییر و تحولاتی شگرف شد. از منظر آموزشی رویدادهای مذکور و پیامدهای آن، این قابلیت را دارند که بتوان پیرامون آن فرصت های یادگیری متنوعی ایجاد کرد و دانش آموزان را به جستجوگری، گردآوری، بررسی و تحلیل شواهد و مدارک درباره علل این یورش ها، دلایل غلبه صحراگردان بدوی بر یک جانشینان متمدن، تاثیر اختلاف و تفرقه موجود در ایران و جهان اسلام بر شکست آنان در مقابل مهاجمان و نیز آثار و پیامدهای سیاسی، اجتماعی و اقتصادی این پورشها تشویق و ترغیب کرد.

مهم تر از آن می توان این پرسش را طرح کرد که نیاکان ما چگونه توانستند از بی این هجوم های ویران کننده و خانمان سوز، کمر راست کنند؟ و از فرزندان و نوادگان چنگیز و تیمور، زمامدارانی مانند ایلخان غازان، شاهرخ و بایسنقر تیموری بسازند که نه تنها شهرها و روستاها را ویران و ساکنان شان را قتل عام نمی کردند، بلکه برای عمران و آبادانی و بازسازی ویرانه های پدر و جد خویش و توسعه علم، فرهنگ و هنر، اصلاحات و اقداماتی سازنده ای انجام دادند؟

درس دوازدهم: فرهنگ و هنر در عصر مغول - تیموری

یورش های اقوام صحراگرد از مرزهای شمال شرقی به ایران در فاصله سده های هفتم تا نهم هجری قمری، اوضاع علمی، فکری و فرهنگی ایران و سایر مناطق جهان اسلام را به شدت تحت تأثیر قرار داد و موجب تغییر و تحولات چشمگیری در عرصه های مذکور شد.

این یورش ها در آغاز باعث شد بسیاری از عالمان و اندیشمندان دچار آسیب ها و مصیبت هایی عظیم شوند و مراکز علمی و فرهنگی متعددی ویران و تعطیل گردد، اما در نتیجه سیاست تسامح و تساهل دینی مغولان، به تدریج شرایطی مساعد برای فعالیت های فکری و فرهنگی پیروان و عالمان فرق و مذاهب مختلف فراهم آمد. پس از آنکه با تلاش و پایداری بزرگان و فرهیختگان ایرانی اعم از دیوان سالاران، عرفا و مشایخ صوفی، عالمان و اندیشمندان ایرانی، امیران و سرداران مغول در مدار فرهنگ ایران قرار گرفتند و مسلمان شدند، بار دیگر نهال علم و هنر جوانه زد و تبدیل به درختی تنومند و بارور شد.

از منظر آموزشی، دانش آموزان با کاوش در اوضاع علمی و فرهنگی جامعه ایرانی در عهد مغول - تیموری، ضمن شناسایی دلایل و نتایج افت و خیزهای تمدنی و ارزیابی عملکرد عالمان، اندیشمندان و هنرمندان برجسته آن دوره، تاثیر فرهنگ ایرانی را بر تداوم تاریخی در زمانه فروپاشی و گسسته ای سیاسی تحلیل خواهند کرد و نسبت به میراث فرهنگی و تمدنی خویش آگاهی و دل بستگی بیشتری خواهند یافت.

درس سیزدهم: تحولات سیاسی و اقتصادی ایران در دوره صفویه

تأسیس حکومت صفوی و رسمیت مذهب تشیع در تاریخ ایران، سرآغاز عصر جدیدی محسوب می شود. در زمان هایی که تفرقه و پراکندگی سیاسی، اجتماعی و فرهنگی گسترش یافته بود و کیان جامعه ایرانی را به شدت تهدید می کرد، صفویان تمامی اقوام و سرزمین های ایرانی را یکپارچه و تحت لوای حکومت مرکزی قدرتمندی درآوردند و مذهب تشیع را در ایران رسمیت و گسترش دادند.

علاوه بر آن، در این دوره مناسبات خارجی با همسایگان و دیگر کشورها به ویژه ممالک اروپایی توسعه یافت و تأثیری بسزا بر وضعیت ایران گذاشت. به دلیل اهمیت و تأثیر گذاری فوق العاده رویدادها و تحولات سیاسی و اقتصادی عصر صفوی در روند تاریخ ایران، کاوشگری در خصوص زمینه، علل، آثار و پیامدهای آنها، فرصت های یادگیری و تفکر جذاب و ارزشمندی برای فراگیران ایجاد خواهد کرد.

درس چهاردهم: تاریخ فرهنگ و تمدن ایران در عصر صفوی

یکپارچگی سرزمینی، ثبات سیاسی، اقتدار حکومت مرکزی و رونق و رفاه نسبی اقتصادی در عصر صفوی، شرایطی مناسب را برای شکوفایی، گسترش و رشد فعالیت های فکری و فرهنگی ایرانیان فراهم آورد و موجب خلق آثار ارزشمند و باشکوهی در عرصه های علم، هنر و معماری شد. مطالعه و بررسی این آثار توسط دانش آموزان، علاوه بر آنکه آگاهی آنان را نسبت به دستاوردهای تمدن ایرانی و هویت خویش افزایش می دهد، موجب ارتقای افتخار ملی و حس اعتماد به نفس آنان می شود.

فصل چهارم: اروپا در قرن وسطا و عصر جدید

درس پانزدهم: قرون وسطی

ایران در طول تاریخ کهن خود ارتباط و پیوندهای سیاسی، اقتصادی، فکری و فرهنگی گسترده ای با کشورها و ملت های اروپایی داشته است و بدون مطالعه تاریخ این کشورها، درک تغییر و تحولات تاریخ ایران دشوار و در مقطعی ناممکن خواهد شد. قرون وسطی مقطعی خاص از تاریخ اروپا با ویژگی های سیاسی، اجتماعی، اقتصادی و فرهنگی است. مطالعه و بررسی تاریخ این دوره، به خصوص جنگ های صلیبی، به دانش آموزان کمک می کند تا اهمیت، زمینه ها و علل تاریخی بروز تحولی عظیم مانند رنسانس را که وضعیت فکری، فرهنگی، سیاسی و اجتماعی ملل اروپایی را دگرگون ساخت و تمدن جدید غربی را شکل بخشید به خوبی درک کنند.

درس شانزدهم: رنسانس و عصر جدید

رنسانس و عصر جدید

رنسانس به معنای تجدید حیات است و منظور از آن، تولد دوباره تمدن کهن یونانی - رومی است که در دوران هزار ساله قرون وسطا (۵۰۰ - ۱۵۰۰ م) مورد غفلت و فراموشی قرار گرفته بود.

این تجدید حیات، نخست از اواسط سده ۱۴ م، در میان طبقات فرهیخته دولت شهرهای ایتالیایی به شکل روحیه و تفکری تازه بر پایه نگرش انسان گرایانه (اومانیزم) و دنیادوستی ظهور کرد و سپس در مناطق شمال اروپا به ویژه پروس (آلمان بعدی) به صورت گرایش به اصلاحات دینی گسترش یافت.

رنسانس موجب تغییرات مهم فکری، هنری، اقتصادی، سیاسی و مذهبی عمیقی در میان جوامع و ملت های اروپایی شد و زمینه ظهور تمدن جدید غربی را فراهم آورد. از منظر آموزشی و برنامه درسی، مطالعه ابعاد، جنبه ها و آثار مختلف تغییر و تحولات عصر رنسانس، به دانش آموزان کمک می کند زمینه ها و علل تاریخی شکل گیری استعمار اروپایی و بروز انقلاب های بزرگ سیاسی و صنعتی سده های ۱۷ و ۱۸ م که اروپا و جهان را متحول کرد بشناسند. به عبارت دیگر مطالعه و کاوش در خصوص رنسانس، فرصتی ایجاد خواهد کرد تا فراگیران درباره چگونگی و روند بروز و ظهور تمدن جدید غربی تأمل و تفکر کنند.

بخش سوم: سنجش و ارزشیابی

سنجش و ارزشیابی

سنجش و ارزشیابی یکی از اجزا و عناصر مهم و کلیدی برنامه درسی به شمار میرود. وضعیت سنجش و ارزشیابی درس تاریخ در شرایط کنونی با مسائل و چالشهایی بزرگ روبرو شده و روند یاددهی یادگیری این درس را به شدت تحت تأثیر قرار داده است. یکی از این مسائل و چالشها، تمرکز بر فرآورده ارزشیابی و اهمیت دادن به حجم و میزان

انباشت ذهنی یادگیرنده است. در حالی که در یک ارزشیابی معتبر، فرآورده و فرایند هر دو دارای اهمیت هستند و به جای تمرکز بر میزان محفوظات ذهنی دانش آموزان، بایسته است شایستگیها و توانمندیهای آنان را در یادگیری مورد توجه قرار داد.

در ارزشیابی معتبر، مربیان نیازمند آن هستند که از سه نوع سنجش بهره گیرند.

سنجش به مثابه یادگیری - سنجش از یادگیری - سنجش برای یادگیری

ویژگیهای یک سنجش خوب و معتبر:

مبتنی بر اهداف و انتظارات عملکردی برنامه است.

متکی بر معیارهای استاندارد، معتبر و شفاف است.

بر سنجش سطوح بالای شناخت تأکید میکند.

ناظر بر ارزیابی عملکردی معناداری است.

وجه تمایز آزمونهای عینی:

از آزمون های ذهنی در تمامی آزمونهای عینی، آزمونشونده پاسخ را از میان پاسخ های ارائه شده برمی گزیند و تصحیح پاسخ آنها به صورت کاملاً دقیق و عینی انجام می شود و نظر مصحح هیچ گونه دخالتی در آن ندارد؛ اما در آزمونهای ذهنی، آزمون شونده ناگزیر از پاسخ سازی است و در تصحیح جواب آنها، ممکن است نظر مصحح دخالت کند.

آزمون های عینی، توانایی بازشناسی یا تشخیص را می سنجند، در حالی که آزمونهای ذهنی، توانایی بازخوانی و یادآوری را مورد سنجش قرار می دهند.

الف) آزمون های عینی (پاسخ گزین)

۱. آزمون صحیح - غلط: در این آزمون، تعدادی سوال یا جمله در اختیار آزمون شونده قرار می گیرد، و او باید درستی یا نادرستی آنها را مشخص کند. این نوع آزمون ها که اغلب برای سنجش هدفهای سطح پایین به کار می روند، به سه دسته صحیح - غلط؛ بله یا نه؛ و اصلاحی، تقسیم می شوند.

۳. آزمون چند گزینه ای:

آزمون چند گزینه ای متداول ترین نوع آزمونهای عینی به شمار می رود و برای تشخیص توانایی های مختلف و سنجش انواع ارزشیابی کاربرد دارد. این آزمون قابلیت آن را دارد که در یک زمان محدود، تعداد فراوانی از هدف های آموزشی را مورد سنجش قرار دهد.

آزمون های چند گزینه ای انواع مختلفی دارد که متداول ترین آنها، تنها گزینه درست و مناسب ترین (بهترین) گزینه است.

ساختن آزمون های چند گزینه ای که هم استاندارد و هم منطبق بر هدف های آموزشی و سطوح بالای شناختی باشد، بسیار دشوار و مستلزم صرف وقت بسیار است. طراحی آزمون چند گزینه ای که زمینه ها، علل، آثار و پیامدهای رویدادهای تاریخی و توانایی قدرت درک و فهم آزمون شونده را مورد سنجش قرار دهد، نیازمند مهارت فراوان و اشراف وسیع بر موضوع های تاریخی است. در واقع برای طراحی آزمون چند گزینه ای معتبر، دانش مربی باید به مراتب بیشتر از اطلاعات کتاب درسی باشد.

طرح پرسش از فعالیت ها:

همان گونه که در مقدمه کتاب درسی تاریخ ۲ (سخنی با دبیران ارجمند) تصریح شده است، طرح پرسش های دانشی و حافظه محور از بخش فعالیت ها، نمودارهای خط زمان و نقشه های تاریخی، خواه در ارزشیابی مستمر و خواه آزمونهای کتبی و پایانی مطلقاً ممنوع است.

اما با توجه به تأکید رویکرد برنامه و تصریح اصول طراحی آموزشی کتاب درسی بر مهارتهای سواد تاریخی، به ویژه کاربرد شواهد و مدارک برای استنباط و تحلیل علمی رویدادهایی که در گذشته رخ داده اند، طرح پرسش های مفهومی و تحلیلی از بخش فعالیت ها، نقشه های تاریخی و نمودارهای خط زمان، نه تنها مجاز و رواست، بلکه تشویق و تصریح هم می شود. اشاعه و گسترش این شکل از سنجش و ارزشیابی در درس تاریخ، فرایند یاددهی - یادگیری را از حافظه محوری و انباشت ذهنی بی ثمر یا کم فایده، به سمت درک و تحلیل و ارتقای مهارتهای سواد تاریخی سوق می دهد و دانش آموزان را به درس تاریخ علاقمند تر می کند.

کتاب ر برای طراحی چنین سوال هایی، قسمتی از شواهد و مدارک تاریخی از قبیل متن (منابع)، نمودار خط زمان، نقشه، جدول رویدادهای مربوط به یک سلسله یا زمامدار و یا یک اتفاق مهم مانند گروهش ایرانیان به اسلام یا تأسیس حکومت صفوی را در برگیرنده آزمون ارائه و ذیل آن پرسش های استنباطی و تحلیلی طرح کنید. شواهد و مدارکی که

مورد سنجش قرار می‌دهید، می‌تواند عین مطالب و مباحث مندرج در درسی باشد، اما چنانچه از شواهد و مدارکی فراتر از کتاب درسی استفاده کردید، حتما دقت فرمایید که محتوای آن با مطالب مندرج در کتاب درسی و هدف‌های آموزشی آن ارتباطی آشکار و روشن داشته باشد.

مقایسه نقشه‌های تاریخی، مثلاً نقشه قلمرو خلفای راشدین، اموی، عباسی و فاطمیان و یا نقشه قلمرو سلسله‌های حاکم بر ایران در قرون نخستین و میانه اسلامی، موقعیتی مناسب برای سنجش و ارزشیابی از مهارت‌های سواد تاریخی به وجود می‌آورد. علاوه بر آن، به جای متمرکز کردن اهتمام و توجه دانش‌آموزان بر به خاطر سپردن جزئیات حوادث مربوط به یک رخداد مهم تاریخی مانند قیام و جنبش‌های سیاسی - مذهبی و اجتماعی که به لحاظ آموزشی و تربیتی چندان مفید هم نخواهد بود، بهتر است جدولی از این قیام، همانند جدول مندرج در صفحه ۶۱ کتاب درسی، را در برگه آزمون قرار دهید و ذیل آن سوالهای مفهومی و استنباطی همچون جغرافیای این قیام‌ها، رهبران و گرایش مذهبی و سیاسی و اجتماعی آنان و آثار و نتایج مختلف آنها، طرح کنید.

ایران عرضه

مرجع نمونه سوالات

آزمون های استخدامی

به همراه پاسخنامه تشریحی

خدمات ایران عرضه:

- ارائه اصل سوالات آزمون های استخدامی
- پاسخنامه های تشریحی سوالات
- جزوات و درسنامه های آموزشی

برای دانلود رایگان جدیدترین سوالات استخدامی دبیری مطالعات اجتماعی، اینجا بزنید

برای دانلود رایگان مرجع این جزوه، کتاب راهنمای معلم تاریخ ۲ پایه یازدهم متوسطه اینجا بزنید

«انتشار یا استفاده غیر تجاری از این فایل، بدون حذف لوگوی ایران عرضه مجاز می باشد»

